

Mikroetnos

Valdur Mikita

Kord küsis bioloogist nobelist Peter Medawar oma kuulajatelt – mis on hüpotees? ja vastas sellele ise: hüpotees on kujutlusvõime hüpe tundmatusse.

Viimane kord, kui minu kujutlusvõime sooritas Eesti mainimisel vägeva hüppe, oli selle aasta suvel, kui ilmus Simon Anholti ja Robert Goversi koostatud „Hea riigi indeks”.^{*} Hea riigi indeks näitab statistilistele andmetele tuginedes, kui palju panustab üks või teine riik kogu maailma hüvanguks. Eesti on 125 riigi hulgas tublil 34. kohal. Kuid ühes kategoorias on Eesti tulemus lausa hämmastav – see on kultuur. Eesti on maailmakultuuri panustamises 6. kohal. Kultuurilist panust arvestades kuulub Eesti selle mõõdiku järgi maailmakultuuri absoluutsesse tippu.

Niisiis – meil tuleb nüüd kõnelda Eestist kui kultuurilisest suurvõimust. See tähendab, et kui Eesti pole just maailmakultuuri süda, siis võiks ta olla vähemasti kops või maks. Kui mõelda „Teeme ära!” kampaania peale, sobiks Eesti olema just viimane, lagundades vaikselt ja järjekindlalt globaalsesse süsteemi ladestuvat mürki. Pealegi on maks vanas pärimuses suure maagilise väega organ.

Kui reastada maailma riigid rahvaarvu järgi, siis oleme rahvaste võidujooksus ehk etnoste seksuaalse edukuse skaalal umbes 150. kohal, võttes mõõtu Mauritiuse ning Trinidadi ja Tobagoga. Meie tulevik näib kangastuvat pigem okeaanilises liigas. Isegi siis, kui meie rahvaarv lähitulevikus ei kahaneks, kukume selles tabelis järjest allapoole – teised rahvad paljunevad lihtsalt eest ära.

Looduses kehtib tavaliselt reegel: kes on kasvult väike, on tõenäoliselt parasiit. Väike peab ettevaatlikult imema suuremate elumahlu, et ellu jääda. Kuid parasiit ei ole seejuures sugugi rumal: ta imeb just nii vähe, et suurt mitte vihale ajada või, mis veel hullem, elumahladest

päris tühjaks pumbata. Parasiidi ellujäämise garantii on tegelikult hoolitseda oma peremehe hea tervise eest. Ainult loll parasiit imeb oma peremehe kärts ja põmm koomasse. Kõige nutikamad parasiidid on need, kes peremehele ka midagi vastu annavad – ja nugilisest saabki sümbiont. Nüüd hakkab suurem omakorda hoolitsema väiksema eest, ta teab, et sellest pisilasest sõltub ka tema heaolu.

Ent siiski – kuidas on see võimalik, et ränk kultuurikatkestuste rida, orjaaeg ja mikroetnos on võimeline sünnitama kultuurilise suurvõimu? Eesti keeles ja kultuuris küpsenud hallollus tundub olevat väga võimas, kõrge intellektuaalse väärtusega. Teisisõnu, siin peab olema midagi, mis akumulereib vaimset kapitali. Mis see on? Kuidas seda sõnastada?

Salapärane paradoks

See eesti imet säilitav DNA tuleb vahest kõige paremini ilmsiks Eesti looduse ja eesti maastike näitel. Põlismets, kus on korralik levi. Ürgne raba, kust on suurlinna poole tunni tee. Müstilised, teise ajastusse kinni jäänud suvekodud, kus urbaniseeruv intellektuaalne kapital puhastub sinna nädala jooksul settinud saastast. Eesti geograafiline ime on tsiviliseeritud ja ürgse maailma iseenesestmõistetav käepigistus.

Sama maagiline puudutus tuleb ilmsiks ka eesti keeles ja kultuuris. Kultuurilise tegevuse valgussõõr on justkui euroopalik ja tsiviliseeritud, ent lava külgedel uitab hämaruses olendeid, kes aeg-ajalt mängu sekkuvad ja oma ebaloogilise käitumisega lavastuse tuksi keeravad.

Vägisi jääb mulje, et suuremad jõud koonduvad just servaalale. Heaks näiteks võiks olla ka meie „Kalevipoeg” – Kreutzwaldi taotluses täitsa korralik kreeka müüt, millesse on ometi kamaluga pillutud sedavõrd rohkesti vägevast boreaalset jampsi, et korralikust antiikheerosest on saanud hirmuäratav soome-ugri kummitus.

Eespool öeldu kehtib üsna hästi ka eesti keele kohta. Infotehnoloogiliselt kuulukse eesti keel maailma kõige arenenumate keelte hulka, kuigi terve rida eesti keele ürgsemaid jooni ühendab

meid pigem põlisrahvaste muistse keeleilmaga. Keel näib siin ikka veel sündivat üksiku linnu huikest või mingisugusest raskesti mõistetavast sünesteetilisest nägemusest, mida teadjamad kutsuvad deskriptiiviks. Tegelikult peaks eesti keele kangema kihistuse nimetama hoopis nonskriptiiviks.

Nii meie keeles, kultuuris kui looduses on olemas veel piisavalt Võõrast, teistsugust, tundmatut ja salapärast perifeeriat, lihtsamalt öeldes – hullu metsikust. Aju saab küpseda üksnes kokkupuutel tundmatuga, inimene ei ole loodud omaks võtma etteantud mustreid, vaid neid ise leiutama. Aju on abivahend, kuidas ellu jääda tundmatus maailmas. Tuntud maailmas hakkab hallollus kiiresti alla käima ja sureb igavusse.

Vaagime sama mõttekäiku veel teisestki aspektist.

Kultuur kui selline peab mingil viisil suutma ära lahendada süsteemse arengu põhiparadoksi: kuidas lakkamatult muutuda, jäädes samal ajal iseendaks? Laias laastus võib öelda, et kultuurid, mis on leidnud viisi selle ränga vastuolu lahendamiseks, jäävad ellu, ülejäänud hukuvad.

Eesti kultuuri puhul tuleks tole põhiparadoksi lahendamise eest tänada ka vanajumalat. Kui taevased jõud maailma lõid, siis millegipärast on Eesti maastike puhul vanajumala käsi natuke värisenud. Eks Uku oli juba vana mees ega jõudnud enam kõike ühe jutiga uhada. See maa on saanud kole ebahühtlane, tükike siit ja tükike sealt – kõik see looduse kuulus lapitekk ja võluv mosaiiksus, mis meile nii armas on. Minu meelest on just see taevaisa väike viperus lubanud eesti kultuuri põhiparadoksi nii lummaval viisil lahendada.

Eestlase enesekuvand tänapäeval on lihtne ja ühemõtteline: modernne rahvas, kel on arhailised juured. Mulle meeldib see esmapilgul mittemidagiütlev lause väga, sellest vaatab vastu rahva aus loomislugu. Eesti puhul torkab silma teatud kultuurigeograafiline dihhotoomia, mis on kujunenud väga pika aja vältel ja hakkas ilmet võtma tõenäoliselt juba pronksiaja lõpul. Mis tahes kultuuriinnovatsioon liigub hõlpsamini mööda lagedaid alasid,

milleks Eestis on meri ja põld. Maaviljelus, karjakasvatus ja iidset merelised kaubateed on sidunud Lääne- ja Põhja-Eestit juba muinasajast saadik Euroopaga, sellal kui metsarohkem ja maastikuliselt mosaiiksema profiiliga Lõuna-Eesti on säilitanud arhailisemaid kultuuritüüpe. Eestis oli, kuhu peita soome-ugri ja muistne korilane, siin oli, kuhu mahutada ka Euroopa ja modernne maailm. Võib ka öelda nii, et metsarohkus hoidis vana, „mererohkus” võttis vastu uut. Metsa ja mere piiril on võib-olla peidus meie rahva DNA. Eesti kultuur, täpsemalt – eesti rahvuslik intellekt – on sügavalt maastikupõhine.

Eesti loodus, keel ja kultuur on kõik enam-vähem ühevanused. Kui lähtuda põlisrahva poeetilisest määratlusest – rahvas, kes on elanud oma maal mäletamata aegadest peale –, siis võib eestlased kahtluseta liigitada põlisetnoste hulka. Eesti kultuuri iseloomustavale paiksusele vaatamata on eesti keeles ja kultuuris siiski väga palju laenulist elementi. Eesti keelde on tulnud sõnu umbes 135 keelest, umbkaudu 85% eesti sõnatüvedest on laenulist päritolu. Kultuurilaene on üsna võimatu üles lugeda, kuid võib päris kindlalt väita, et neid on palju rohkem kui keelelaene. Pealegi märgistab iga keelelaen ka teatud mõttes kultuurilaenu. Eesti kultuuri kestmise pandiks on oskus hoida habrast tasakaalu oma ja võõra vahel. Eesti kultuuri on alati iseloomustanud suur adaptatsioonivõime, mille ajaloolised juured on varjul lihtsas tõsiasjas, et siia on kogu aeg loobitud üsna korratult nii võõraid sõnu, võõraid savipotte kui võõraid gene. Lihtsalt öeldes on ka Eesti riigi kõige olulisem ülesanne hoolt kanda selle eest, et selle kultuuri põhiparadoksi lahendamiseks sajandite jooksul välja kujunenud maagiline tasakaal ei häviks.

Eesti fenomen

Kuid pöördume nüüd tagasi mõtiskluse juurde Eestist kui kultuurilisest suurvõimust.

Eesti fenomeni tänases maailmas võib kokku võtta kütkestava kolmikuna, kauni ristikeinalehena armsaks saanud raamatu vahel: ilusad naised, targad lapsed ja kuulsad

muusikud. Nende järgi meid maailmas tuntakse, neist on saanud meie rahvuslik kapital.

Muutunud on üksnes see, et see liikumine on kujunenud kaunikesti ühesuunaliseks. Ilu, tarkus ja muusika rändavad emamaalt välja. Mõnes mõttes me lihtsalt produtseerime kultuurigeneetilist toorainet maailma jaoks. Eesti kurbloomisus on selles, et me oleme maailma jaoks mõne kandi pealt liiga head. See on meie nõrkus ja tugevus, meie õnn ja traagika. MEIL on ressursi, mida maailm vajab. NEIL on raha, et selle eest maksta.

Kui ajude äravoolu heliseva muusika taustal võib veel kuidagi mõista, siis naiste lahkumine maalib eesti rahva tulevikust juba süngemate varjudega pildi. Naise ilu on ajaloo protsesse käivitavate tegurite seas kindlasti esimese kolme hulgas. Võimalik, et ka meie Vabadussõda pole selles suhtes olnud erandlik ajaloo sündmus. On hästi teada, et Vabadussõja alul läks vabatahtlikuna rindele vaid käputäis rahvuslikult meelestatud radikaale. Alles siis, kui sõjameestele lubati töötatud maad, hakkas rahvas justkui imeväel mobiliseeruma.

Mõtleme hetkeks, mis võis olla selle tegelik põhjus? Loomulikult eesti naise ilu! Kes tahtis saada endale naist, pidi esmalt hankima tükikese maad. Maatamehe võimalused naist leida olid pehmelt öeldes kehvakased. Kuigi meile meeldib mõelda, et meie vanaisad uputasid Cēsise all *Landeswehr*'i verre puhtast rahvuslikust vihast, siis pole sugugi võimatu, et selle kuulsusrikka sõjakäigu saatuse otsustas hoopis üks hormonaalne faktor. Steroid on sõjas üsna hirmus relv.

Genius loci vägi

Niisiis oleme oma mõtterännakul jõudnud ühe väga suure küsimuseni, millel näib olevat eksistentsiaalne tähendus: kuidas hoida tasakaalus oma vaimset bilanssi, taltsutada kultuuris jõudusid, mis hoiavad tasakaalu oma ja võõra vahel? Minu arvates töötab kultuur ühendatud anumate printsiibil ja väevõimuga ei saa paigal hoida midagi, mis liigub gravitatsiooni mõjul niikuinii teise kohta. Kultuur on loomult rahvusülene nagu ka intellekt ja sellel on oma sügav

mõte. Kõiki kunstlikult loodud kultuuribarjääre ootab viimaks ühesugune saatus – need pühitakse lihtsalt minema. Järelikult on ainult üks viis, kuidas hoida oma kultuuri tasakaalus: mida rohkem meilt vaimset kapitali välja voolab, seda rohkem tuleb seda erineval moel juurde toota.

Ja hea uudis on see, et meil on selleks ressursi. Eestis on olemas see „miski”, mis akumulereib intellektuaalset kapitali. See on meie hajaasustus, mets, suvekodud, justkui teisest ajast pärinevad pastoraalsed maastikud. Eesti maastikud on eksistentsiaalsed, võimsad, nägemuslikud. Nad on meid elus hoidnud, päästnud nii sõdade kui katku eest, olnud pelgupaigaks meie peamisele vaimuvarale – vanale animistlikule mõttelaadile. Keel, kultuur, loodus – kõik see on maailma pealt kokku laenatud, miski pole õieti päris oma. Sõnad, potikillud, puud-põõsad ja isegi veri pärinevad suuresti kusagilt mujalt. See, mis meid kõige enam rahvana on kujundanud, on maastikud. Paiga vaim.

Niisiis – *genius loci*. Suures osas maailmast on paigavaim ära narritud: jõed on sirgeks aetud, metsad parkideks tehtud, hundid-karud puuri pistetud. Meil on *genius loci* veel elus, see on reaalne jõud, kuigi seda pole väga lihtne mõista. Siiski tundub mulle, et eestlane on paigarahvas kõige sügavamas mõttes. See vanajumala loodud segane maastik on nagu tohutu häll, mis kaitseb ja kiigutab meie õrna intellektuaalset kapitali.

Seda müütilist hingust on vahest kõige paremini tabanud Lennart Meri. Teda võiks hüüda mitte ainult presidendiks, vaid ka geniaalseks maastikuarhitektiks, kes tõmbas Eesti riigi välja Kaali kraatrist nagu mustkunstniku kübarast. Tähelepanuväärne on see, et rasketel ja keerulistel aegadel on eesti rahvas ikka ja alati pöördunud maastike poole. Isegi linaleotiik – see Kaali kraatri väike vennike – on meie ärkamisaja sünni juures tähtis rahvusliku kapitali müntimise koht. Peamiselt linakasvatusest saadud hõberubla toel võrsus eesti esimene intelligents.

Lennart Meri mõistis hästi, et jõudmaks Euroopasse tuleb lauda lüüa hoopis soome-ugri kaart, üks vägev Põhja Jokker, mis paneks mängijaid hetkeks imestusest kulmu kergitama. Ühelt poolt igatseb Euroopa küll endasarnast, kuid teist küljest – just nimelt erinevat. Ja seetõttu kõlbab Euroopast lahtilükkamiseks kasutada sedasama soome-ugri kaarti. Meie kultuuri pulss lööb võimsalt üksnes teatud vahemikus, me ei tohi olla Euroopast liiga kaugel, kuid ei või talle olla ka liiga lähedal. Elu on võimalik üksnes Maal, kuid mitte enam Veenusel või Marsil. Meil pole enam tarvis rääkida kultuuriautonomiast, nüüd võime laial rinnal kõnelda kultuuriastromiast.

Minu arvates on taas saabunud hetk, kus tuleks mängu panna seesama soome-ugri kaart, ja mitte seepärast, nagu meis oleks tingimata säilinud väga palju soomeugrilikku, vaid just seetõttu, et see hoiab meid Euroopast ohutus kauguses. See soome-ugri sõnapaar võtab kõikidele ohtudele vaatamata üsna hästi kokku kõik selle, mis on meile kallis, hoiab ja väärtustab meie eluilma metsikumat poolt.

Kultuuripõgenike püünis

Eestis hakkab tasahaaval kanda kinnitama üks omamoodi kiht inimesi, keda võiks kutsuda kultuuripõgenikeks. Need on ületsiviliseeritud maailmast pärit tegelased, kes on siia pakku tulnud just ülemäära arenenud ühiskonna eest. Need on inimesed, kes mõtlevad maastike kaudu, kellele Hiiumaa või Käsmu on paradiisile lähemal kui Pariis või London.

Ja lisaks terve hulk lugusid meie külalistest, keda on aiva hämmastanud meie vaba, roheline, metsiku ruumi rohkus. Mulle meeldib kõige rohkem ühe tuttava suust kuulnud lugu lolliks läinud jaapanlasest, kes suvekodu väravas autost välja ronides tormas pärast hetkelist tardumist huilates, käed pea kohal, ringiratast mööda vanaema niitmata õunapuuaeda, nagu oleks teda tabanud mõni isevärki terviserike. Mis seal salata – meile niisugused meeldivad!

Nõnda on vahest just Eesti maastikest pärinev pööritustunne see imelik jõud, mis meelitab siia võõramaist intellektuaalset kapitali. Aga just seda tulekski taotella: me oleme liiga väikesed, et ise ennast elus hoida. Eesti maastikud on justkui looduslik püünis, mis püüab kinni väärtusliku saagi. Võtame kolm täiesti suvalist, esimesena pähe turgatanud näidet: Sofi Oksanen, Justin Petrone, Richard Millet. Igaihel on oma lugu, kuidas nad Eestisse sattusid ja mis neid siin inspireeris. Need on näited, mis tasakaalustavad meie ühesuunaliseks kippuvat kultuuribilanssi ja osutavad tegelikult ainsale võimalusele, kuidas ellu jääda – meelitada siia rohkem tarku inimesi. Ja hea riigi indeks ei tundugi enam Eesti puhul üksnes ebahariliku statistilise kurioosumina.

On tõsi, et Eestit mõista ja eesti kultuuri unikaalsust märgata on sageli palju lihtsam tulnukatel, mitte meil endil. Eesti kultuur vajab hädasti uusi vaatenurki, teravat pilku väljastpoolt. Eesti kirjandust jääb usutavasti veel üsna pikaks ajaks painama lotovõit, mille võttis välja Sofi Oksanen. Oksanen ei ole geniaalne kirjanik, ta on väga nutikas kirjanik. Minu arvates tuleb talle tänulik olla mitte üksnes raamatute eest, vaid esmalt selle eest, et ta osutas šarmantse arrogantsiga sellele, mis on eesti kirjanduse ja teatud mõttes terve eesti kultuuri Suur Probleem.

Eesti kultuuri igavene rist on see, et siin kirjutatakse raamatuid ja tehakse filme enamjaolt täiesti valedest asjadest. Meil on terve hulk andekaid inimesi, kes püüavad meeleheitlikult jalgu alla saada vakkide tarnimise või kirjutusmasinate parandamisega, selle asemel et kirjutada tänapäevast tarkvara. See on suur õnnetus, sügav isiklik traagika. Kuna eesti film taandub suurelt osalt eesti romaanile, siis peaksid just kirjanikud kõigepealt kastanid tulest välja tooma. Minu arust on Eestis praegu kümnekond maailmaklassi kirjanikku, kui nad vaid ära tabaksid, millest maailm puudust tunneb.

Põlisrahvas pahalaste küüsis

Kui eespool oli juttu eesti naisest, siis võrdsuse huvides tuleks kõnelda veidi ka eesti mehest.

Eesti naine näib olevat muutumas maailmas märksa paremini kohanenuk kui eesti mees.

Üldiselt on teada, et suured ühiskondlikud muutused rõhuvad mehi rängemalt kui naisi.

Tundub, et see euroopaliku ja soomeugriliku maailma pörkumine, mis istub nii sügavasti sees meie kultuurigeneetilises koodis, avaldub nähtavasti ka sugude lõikes. Mehed on meil rohkem soomeugrilased, naised eurooplased.

Kui tahta paksude värvidega karikeerida meeste halbu iseloomujooni, siis võiks öelda, et Y-kromosoom on üks mõttetu roigas, kus on säilinud hulk arhailist geneetilist jampsi, millega pole tänapäeva maailmas suurt midagi peale hakata. Just siin avaldub kõige ilmekamalt küti viletsus: ta pole nõus metsast välja tulema isegi mitte siis, kui see mets on viimase kui puuni maha saetud ja ta on sunnitud selle lihtsalt välja mõtlema. Soomeugrilisus on nägemuslik Y-liiteline haigus.

Muidugi oli see lihtsalt süngevõitu nali ja tegelikult mõtlen ikka niiviisi, et kui meis peaks surema viimane kütt, sureb välja ka meie rahvuslik kultuur. Kuid sellele vaatamata näib eesti meeste kohta kehtivat üks vana hiina needus: et sa elaksid huvitaval ajal! Huvitaval ajal on tõesti huvitav elada, ent see tähendab ka seda, et maailm muutub palju kiiremini, kui see meile tegelikult meeldib. Meeste kohta käib väga hästi üks igipõline ja halvasti varjatud tõde: enamik meist on sisimas lihtsalt uskumatult konservatiivsed. Mees ei ole loodud maailmas (loe: elu jooksul) muutuma – me tulime selleks, et jääda.

Põlisrahvaid võib tänapäeval iseloomustada väga mitme parameetri järgi, kuid kõige kindlam viis on joonistada tulpdiagramm sõltuvushäiretest. Need rahvad, kellel on kõige kõrgem tulp, ongi põlisrahvad. Sõltuvushäiretest on saanud tänapäeval põlisrahvaste üks peamisi tunnusooni. Kõik need arhailised kultuuristereotüübid, mis ei ole leidnud kohta tänapäeva maailmas, on ajapikku muundunud puhtaks etanooliks.

Sellest vaatevinklist pole meie tulevik just kergemate killast. Võib oletada, et eesti rahva tervisekäitumine liigub enam-vähem soome mudeli järgi. Meie põhjanaabrid on peaaegu kõik tervisekäitumist mõjutavad faktorid mõnekümne aastaga suutnud positiivseks pöörata: nad nälgivad ja jooksevad ja vehivad keppidega, nagu oleks neil kurat kannul. Ent on üks, kus edenemine on nullilähedane. Seda soome sugu rahva põlisvaenlast pole tarvis isegi nimetada. Jah – me elame otse viinakuradi rahvuspargis. Keeruliseks teeb asja veel ka halb geograafiline asend: igas suunas ümbritsevad meid joodikrahvad. Soomlased kaanivad nagu koerad, venelased joovad nagu sead ja lätlased on vaata et kõige hullemad – nemad joovad nagu eestlased ... Justin Petronele kuulub teravmeelne tähelepanek, et Eesti supermarketid on kõik enam-vähem ühesugused: tohutu alkoholioosakond, mille külge on aheldatud väike piimalett. Nii Eesti külade kui linnade maastikupilti kuuluvad kohustusliku elemendina poe kõrval kaheliitrist „tasujat” kummutavad väsinud mehed, Y-kromosoom odana abaluudesse löödud nagu õudne mütoloogiline kahvel.

Silmitsedes neid hirmkõrgeid kaheliitriste tunnide kastivirnu, mis võtavad igas kaupluses poelisi vastu, haarab mind teinekord paanika, et kohe-kohe ilmub kastivirna tagant nähtavale mõni piima järele kooberdanud pensionär, kelle jalg jääb surmatorni taha kinni ja kogu see õudne lasu sajab talle kaela ning me oleme kõik sunnitud kuulama jubedat heli, kuidas vanapapi kõhetu rinnakorv murdub raginal sisse nagu vana savipott.

Soome sugu rahvaid närivad kaks pahalast: pahaloomuline kurbus (depressioon) ja pahaloomuline joomine (alkoholism). Need on meie iidset põlisvaenlased. Igasugune hingehäda muutub meie laiuskraadil kiiresti pahaloomuliseks. Eesti inimese psüühiline kude on kuidagi iseäranis läbitungimatu, animaalne ja kõikide psühhoterapeutide mõnituseks veel ka äärmiselt vähekausaalne: naabri arusaamatu mühatuse või morn pilk päädib varem või hiljem sellega, et Jaan valab Matile kaikaga pähe või Piret mürgitab ära Epu koera. Seda ei

ole võimalik ennetada, muidugi kui kellelgi ei tule pähe oma mees või koer juba enne varjupaika viia.

Eesti inimese psüühika on samamoodi tsiviliseerimata nagu meie kuulsad maastikud – see toob kaasa nii head kui halba. Eestlast iseloomustab meeletu kannatlikkus, kangekaelsus ja vastupanuvõime, aga ka ettearvamatus, bipolaarsus ja pärilik kalduvus anduda hälbelisele käitumisele. Kuulsad põhjarahvaste muinasjutud elavad edasi meie hinges. Eestlasel ei ole kombeks oma käitumist põhjendada, sest küti maailmas valitseb Tegu. Kõigepealt asjad juhtuvad, ja alles siis asutakse neid lähemalt uurima.

Missioon „Mükoriisa”

Eestlane olla ei ole kunagi olnud kerge, ei ole praegu ja ega ole vist ka tulevikus. Asja konks on selles, et niipea, kui me muutume liiga kergeks, pühitakse meid maa pealt minema. Meie kollektiivne hingehäda on teisest küljest vaadatuna ka rahvuslik rikkus. Kui võrrelda eestlasi mõne elusorganismiga, siis minu meelest meenutavad nad kõige rohkem seeni. Seened on omamoodi maagilised eluvormid: nad kasvavad väga kiiresti ja hämmastavad ümberkaudseid, seejärel tõmbuvad aga tagasi samblasse, et ebasoodsad ajad üle elada. Selleks, et seent hävitada, ei piisa tema jala lõikumisest või juurelt üleskiskumisest – maha tuleb võtta terve mets. Mikroetnosest on saanud aja jooksul käsitamatu ulatusega mükoriisa, nähtamatu ja bilansivõimeline osa globaalsest ökosüsteemist.

Eesti metsalist päritolu seenjuur ongi osa maailmakultuurist. Eestlased on etnosena niivõrd vana rahvas, olles siinsamas paigas läbi teinud vägeva ajarännaku kivikirvest kosmoseraketini. Siin me lihvisime oma kivist tööriistu ja küttisime viimaseid mammuteid, siin lendas ringi kuretiibadel šamaan, siin me ehtasime valmis geenivaramu ning ESTCube'i päikesepurje. Meie kestmine etnosena strateegiliselt niivõrd olulises piirkonnas Läänemere rannikul on mütoloogiline ime.

Oleme omamoodi elav fossiil etnoste hulgas, meie väljasuremist on ennustatud ja vahetevahel ka planeeritud juba vähemasti viimased tuhatkond aastat. Kuid alati on selgunud, et just siis, kui surm näib olevat eestlasele juba vikati kindlalt selga löönud ja kirst hüvastijätuks viimast korda avatakse, ei ole seal kunagi lebanud meie õnnis esivanem, vaid üksnes roostes vikat. Rahvas, kelle kõige kuulsam kirjandusteos on viieköiteline sookuivendamise käsiraamat, ei saa olla normaalne – ja ei peagi. Võimalik, et meil on ilmaruumis hoopis üks teine asi ajada.

* The Good Country Index: <http://www.goodcountry.org/overall>